

RAPPORT 2019/25

Mera Tall 2016-2019

Redovisning av ett nationellt samarbetsprojekt

**MERA
TALL**

© Skogsstyrelsen, februari 2020

FÖRFATTARE

Hasse Bengtsson, Skogsstyrelsen

PROJEKTLEDARE

Hasse Bengtsson, Skogsstyrelsen

STYRGRUPP

Johanna From, Skogsstyrelsen
Karin Vestlund Ekerby, LRF Skogsägarna
Peter Christoffersson, Holmen Skog
Göran Örlander, Södra
Pelle Ström, Vida
Ronny Löfstrand, Sveaskog
Pär Johansson, Sydved
Jonas Zetterlund, Svenska kyrkan

ARBETSGRUPP

Hasse Bengtsson, Skogsstyrelsen
Mats Nilsson, Holmen Skog
Anton Bertilsson, Sydved
Kjell Gustavsson/Eric Carlsson, Sveaskog
Gösta Lundin, Södra
Rickard Sandström, Skogsstyrelsen
Ove Arnesson, Skogsstyrelsen

GRAFISK PRODUKTION

David Svensson

OMSLAGSFOTO

MostPhotos samt Michael Ekstrand

UPPLAGA

Finns endast som pdf-fil för egen utskrift

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
1 Bakgrund	7
2 Mål	12
3 Aktiviteter	13
4 Resultat	18
4.1 Resultat i Uppvidinge	19
5 Andra regionala initiativ	23
5.1 Sörmland/Örebro (Rickard Sandström, Skogsstyrelsen)	23
5.2 Småland (Hans Haraldsson, Skogsstyrelsen)	24
5.3 Västra Götaland, (Ronny Fihn, Skogsstyrelsen)	25
5.4 Kalmar län, Hultsfreds och Vimmerbys äbo (Ove Arnesson, Skogsstyrelsen)	26
5.5 Värmland (Gunnar Botström, Skogsstyrelsen)	27
5.6 Jämtland (Jörgen Sundin, Skogsstyrelsen)	27
5.7 Östergötland (Lars Ingemarsson, Skogsstyrelsen)	27
5.8 Kraftsamling tall (Mats Blomberg, Södra Skogsägarna)	28
5.8.1 Historik	28
5.8.2 Mera tall 2016–2019	29
6 Framtida förvaltning	32
7 Ekonomi	33
8 Diskussion	34
9 Litteratur/källförteckning	36

Förord

Den här rapporten är den andra och avslutande rapporten från det nationella samverkansprojektet Mera tall. Mera tall har velat hitta en framkomlig väg för att engagera och inspirera fler jägare och skogsägare till att samarbeta kring en balans mellan skog och vilt.

Mera tall har i tio år drivits i samverkan mellan ett stort antal av skogsbrukets aktörer. Under den senare fasen från 2016 har Holmen, LRF Skogsägarna, Mellanskog, Skogsstyrelsen, Sveaskog, Svenska kyrkan, Sydved, Södra och Vida medverkat.

Det är vår förhoppning att framgångarna i pilotområdet i Uppvidinge k:n är en tydlig vägvisare för många fler områden i Sverige.

Mera tall avslutas i och med detta som ett nationellt projekt och övergår istället i en kontinuerlig förvaltning ledd av Skogsstyrelsen.

Ett varmt tack riktas till alla involverade för stora arbetsinsatser och värdefulla bidrag.

Mars 2020

Johanna From
Regionchef, Skogsstyrelsen

Hasse Bengtsson
Projektledare Mera tall, Skogsstyrelsen

Sammanfattning

Mera tall är ett arbetssätt där jägare och skogsägare träffas och tillsammans kommer fram till hur balansen mellan skog och vilt bäst hanteras. Diskussionerna utgår så långt möjligt från lokala fakta och goda exempel. Målet är ett ståndortsanpassat (val av rätt trädslag med hänsyn till skogsmarkens bördighet) skogsbruk med livskraftiga klövviltstammar i balans med det naturliga foderutbudet.

Under en lång följd av år har andelen tall i våra skogar minskat, främst på grund av att gran planterats för att undvika betesskador av vilt. Därför startades år 2010 det nationella samverkansprojektet Mera tall som ville visa att man genom samverkan och goda exempel kan öka möjligheterna till lyckade tallföryngringar.

I den första fasen av projektet 2010–2016 utarbetades och testades en arbetsmetod i Uppvidinge k:n, Kronobergs län, för hur jägare och skogsägare skulle kunna samverka kring en lämplig balans mellan skog och vilt. I den andra fasen 2016–2019 har information om arbetsmodellen Mera tall spritts, främst inom Götaland.

I pilotområdet i Uppvidinge har det skett en tydlig förändring. Klövviltstammarna främst då antalet älgar har minskats. Samtidigt föryngras allt mer av hyggena med tall. De årsvisa skadorna på unga tallar (bete på toppskottet under senaste året) har minskat från 30 % av alla toppskotten på tall vid projektets början till 8 % de senaste åren. Skogsbruket har som mål att nå ner till 5 % årsskador.

Det övergripande målet var att Mera tall efter projektets slut skulle vara spritt, känt och accepterat som ett framgångsrikt arbetssätt. Det målet får anses vara väl uppfyllt.

Mera tall har idag ett mycket gott rykte. Arbetssättet är inte minst uppskattat för att det bygger på lokal medverkan och eget beslutsfattande. Såväl jägarrepresentanter som företrädare för skogsägare ser positivt på att fler områden startar regionala och lokala Mera tall-områden. Vid de informationsinsatser som genomförts har mottagandet överlag varit positivt.

Förhoppningen var att informationen om Mera tall dessutom skulle leda till att ett stort antal lokala och regionala projekt med Mera tall som grundläggande arbetsmetod skulle komma till stånd. De förhoppningarna har ännu inte infriats i någon större omfattning. Det största hindret för att komma igång tycks vara problem med att hitta en organisation och en finansiering för det lokala eller regionala arbetet.

En möjlig resurs för att på bredden få igång Mera tall i Götaland kan vara Södras satsning Kraftsamling tall. Genom att aktivera sina medlemmar via de förtroendevalda viltombuden och särskilt utsedda tjänstemän kan Kraftsamling tall på bredden använda sig av arbetssättet Mera tall och aktivt samarbeta med de regionala och lokala Mera tall-initiativ som är på gång. Det kan bli den organiserade resurs som behövs för ett framgångsrikt arbete på bredden.

Därutöver kommer säkerligen övriga i projektet ingående intressenter att på olika sätt stötta de regionala och lokala Mera tall-projekt som startat eller förväntas komma igång framöver. Det gäller då förutom Södra Skogsägarna även Holmen, LRF Skogsägarna, Mellanskog, Skogsstyrelsen, Sveaskog, Svenska kyrkan, Sydved och Vida.

1 Bakgrund

Under senare år har en allt större andel av de marker som är lämpade för barrblandskog och de bättre tallmarkerna i allt för hög utsträckning kommit att föryngras med annat än tall. Skogsstyrelsens älgbetesinventering (Äbin¹) visar att en stor del föryngrats med gran men även föryngring med lövträd förekommer. På en relativt stor andel av arealen har ingen åtgärd alls vidtagits. Ett viktigt skäl till denna utveckling är en dålig anpassning av klövviltstammarna till rådande födobetingelser. Avverkade arealer måste kunna återbeskogas med lämpligt trädslag. Den minskade andelen tallungskog ökar dessutom betestrycket ytterligare på de marker som trots allt föryngras med tall vilket drastiskt minskat möjligheterna att få fram tall av god kvalitet samtidigt som tillgången på viltfoder minskar.

I Skogsstyrelsens viltskadepolicy ²återfinns ett antal kvantitativa mål som bedöms vara lämpliga för att nå de skogspolitiska målen.

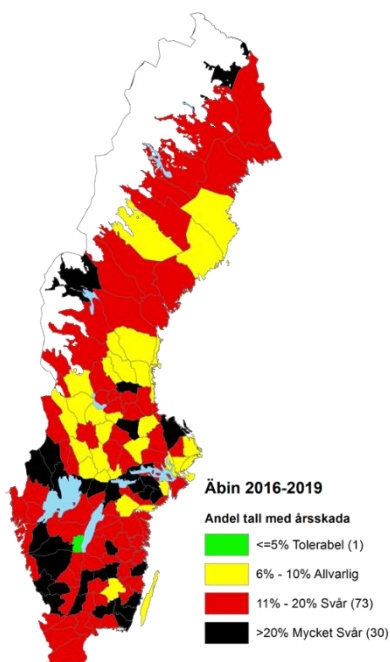
- Högst 5 % (2 % i områden med låg bonitet) tallstammar har årligen uppkomna betesskador orsakade av hjortdjur.
- Trädslag väljs utifrån ståndortsförhållanden. Utpräglade tallmarker föryngras inte med gran. På marker som passar både för tall och gran föryngras minst en fjärdedel med tall.

Allvarliga till mycket svåra årsskador på tallungskog förekommer i stort sett i hela landet. I många områden av landet och särskilt vanligt i Götaland är att föryngring sker med gran på olämpliga marker och i för stor omfattning på mellanbördiga marker. Där är ett tydligt inslag av tall önskvärt.

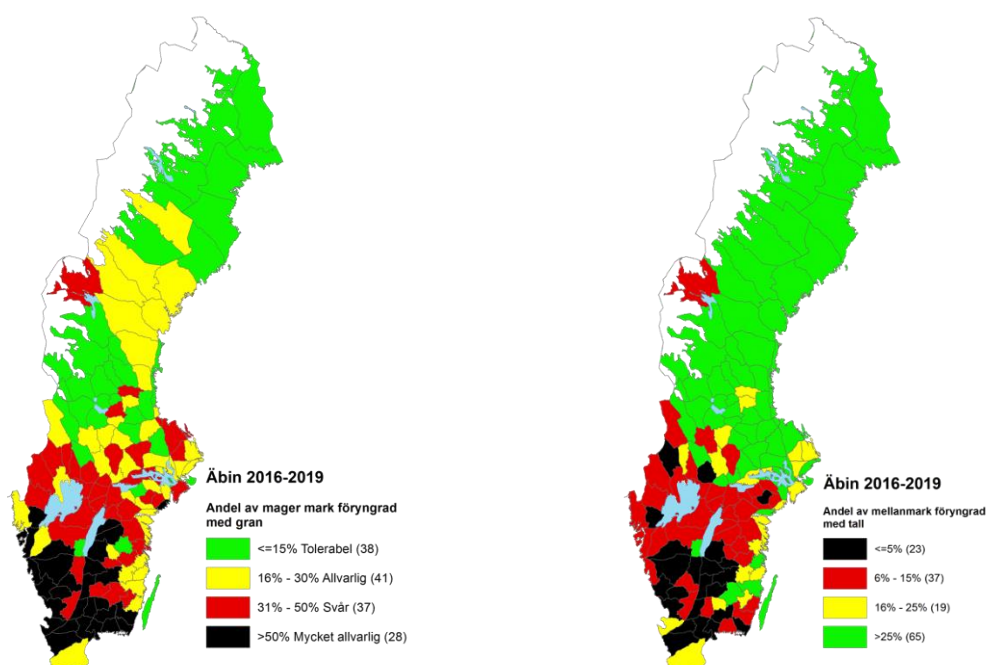
I ett successivt förändrat klimat som sannolikt kommer att kännetecknas av längre perioder av torka är tall dessutom ett lämpligt trädslag på fler marker än idag.

¹ [Skogsstyrelsen, älgbetesinventering \(Äbin\) 2019](#)

² [Skogsstyrelsen, Viltskadepolicy 2018-10-18](#) (Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-01-01)

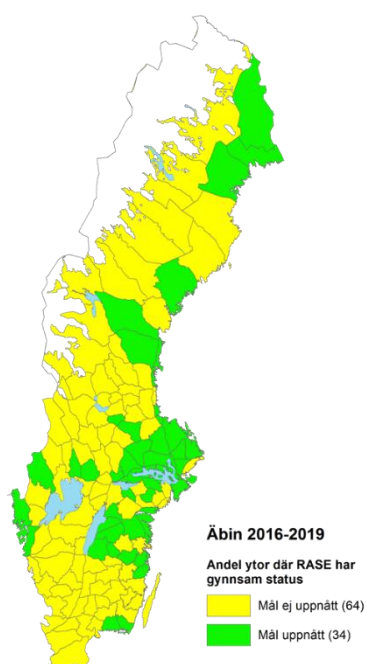
Andel tallar med årsskada, oftast uppätet toppskott under det senaste året. Sammanställning av data från Äbin (älgbetesinventering) medeltal för åren 2016–2019, Skogsstyrelsen, opublicerat 2020-01-29.

Mager mark och mellanbördig mark föryngrade med gran respektive tall. Sammanställning av data från Äbin (älgbetesinventering) medeltal för åren 2016–2019, Skogsstyrelsen, opublicerat 2020-01-29.

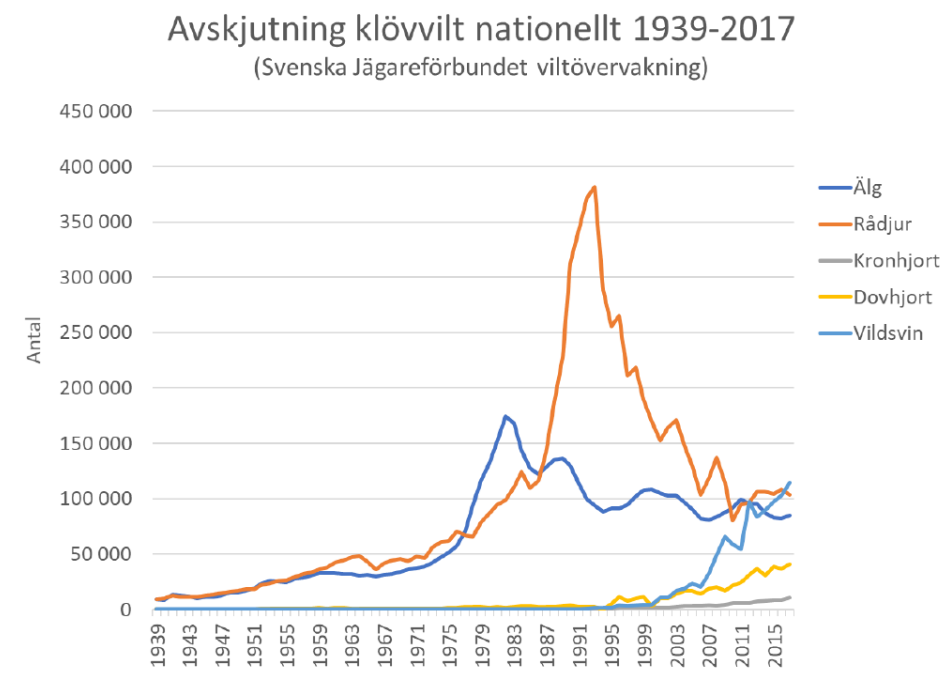
Inslaget av bland annat ek, rönn och sälg i våra skogar har också minskat kraftigt och endast undantagsvis har dessa haft möjlighet att växa upp till träd. Detta ger i sin tur negativa konsekvenser för tillgängligt viltbete och för den biologiska mångfalden vilket, förutom minskning av ovan nämnda trädslag, kan märkas genom allt sämre livsbetingelser för flera arter.

I Skogsstyrelsens viltskadepolicy uttrycks målet med RASE (rönn, asp, sälg och ek) så att det i unga bestånd där rönn, asp, sälg eller ek naturligt förekommer finns ett tillräckligt stort antal stammar för att uppnå långsiktig målsättning om minst tio vuxna trädindivider per hektar i den äldre skogen.

Andel ytor med gynnsam status för RASE (rönn, asp, sälg och ek). Sammanställning av data från Äbin (älgbetesinventering) medeltal för åren 2016–2019, Skogsstyrelsen, publicerat 2020-01-29.

Det höga betetrycket på tall och övriga foderväxter hänger samman med en ökning av antalet klövvilt. Avskjutningen av klövvilt är inte samma sak som antal djur men ger en tillräckligt god uppfattning av hur klövviltstammarna har utvecklats över åren. Jämfört med sent sjuttioal och tidigare är dagens situation väsentligt annorlunda.

Avskjutning klövvilt, data från Svenska Jägareförbundet.

Sammanfattningsvis är den rådande situationen negativ både för möjligheterna till god skogsproduktion och för den biologiska mångfalden. Sannolikt också till nackdel för vitala viltstammar i god kondition.

Samverkansprojektet Mera Tall hade under perioden 2010 till 2016 som övergripande mål att inom ett begränsat område, genom gemensamma aktiva åtgärder, visa att det går att bedriva ett ståndortsanpassat skogsbruk i långsiktig balans med livskraftiga klövviltstammar. Därigenom skapas en ökad tro på tallens möjligheter.

I samband med redovisning av erfarenheterna från pilotområdet i Uppvidinge³ under 2017 framkom flera positiva resultat.

- Skogsägarnas och jägarnas tro på att det går att föryngra tall av god kvalitet har ökat.
- Förståelsen för sambanden mellan skog och vilt har ökat.
- Betetrycket på tall och RASE har minskat även om det fortfarande är oacceptabelt högt.
- Älgstammen har minskat.
- Avskjutningen av rådjur har påtagligt ökat.

³ Skogsstyrelsen, Projekt Mera tall 2010–2016 Skogsstyrelsen rapport 2017/12.

Projektet Mera tall 2016–2019 har haft som huvuduppgift att sprida de goda erfarenheterna till övriga delar av landet. Erfarenheterna att genomföra denna typ av verksamhet i projektform tillsammans med skogsbruket är goda. Projektet skulle bygga vidare på erfarenheterna från projektet Mera tall i Uppvidinge.

Projektet var ursprungligen tänkt att löpa från augusti 2016 till december 2018 men förlängdes till utgången av år 2019.

Skogsstyrelsen har ansvarat för att utse och finansiera en projektledare för Mera tall och en delprojektledare för förvaltningen av pilotområdet Uppvidinge under hela projekttiden. Övriga intressenter har bidragit med resurser till styrgruppen och arbetsgruppen i form av egen tid inklusive eventuella kostnader för resor. Omkostnader fördelades på flertalet ingående parter efter godkänd budget.

Samtliga intressenter har bidragit med resurser i form av egen personal i arbetet med att få älgförvaltningsgrupper (ÄFG), älgskötselområden (ÄSO) och andra målgrupper att samverka kring en god balans mellan skog och vilt.

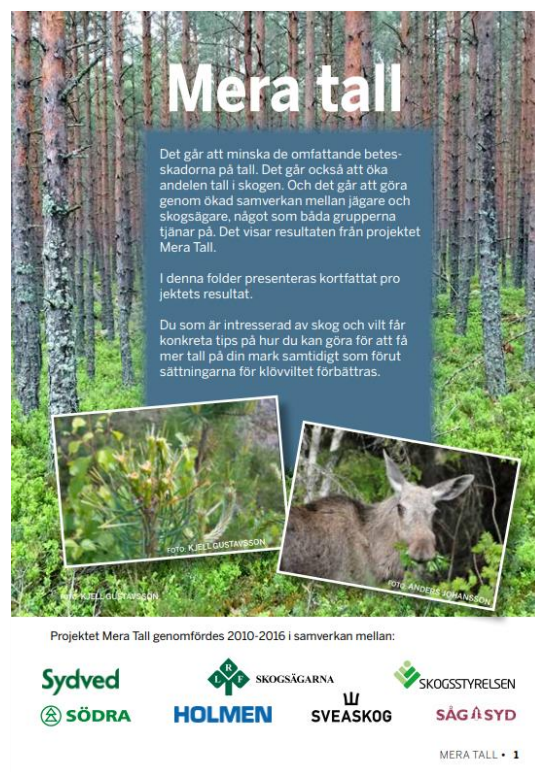
2 Mål

Projektets övergripande mål var att under 2016 till 2019 informera brett om arbetsmetoden Mera tall och därigenom inspirera fler älgförvaltningsområden till att anamma arbetssättet. Mer konkret var målet att minst 25 älgförvaltningsgrupper i Götaland efter projektets slut skulle ha beslutat att införa arbetssättet inom sina områden.

Förhoppningen var också att efter projektets slut skulle kunskapen om Mera tall vara spridd, känd och accepterad som ett framgångsrikt arbetssätt. Vidare skulle pilotområdet i Uppvidinge vara välkänt som grunden för Mera tall.

I de älgförvaltningsområden som informerats om Mera tall skulle mer än hälften av deltagarna känna att de påverkats positivt med en ökad förståelse och insikt i problematiken.

Pilotområdet i Uppvidinge skulle utökas till att omfatta hela älgförvaltningsområde nr 6 i Kronobergs län. Det skulle dessutom bli så välkänt att besökande från andra älgförvaltningsområden ville komma på studiebesök.

Läs mer om de första resultaten i den broschyr som finns på hemsidan
www.skogsstyrelsen.se/meratall

3 Aktiviteter

För att skapa en förståelse och insikt i vad arbetssättet Mera tall innebär inleddes projektet med ett flertal informationsmöten. Således besöktes samtliga viltförvaltningsdelegationer i Götaland. Svenska Jägareförbundets förtroendevalda länsordföranden i Götaland samt anställda jaktvårdskonsulenter har informerats. Även Södra skogsägarnas förtroendevalda viltombud har vid flera tillfällen kunnat följa projektets utveckling. Inom de skogliga organisationerna har de egna tjänstemännen informerats bland annat via spridandet av den informationsbroschyr⁴ som togas fram 2017. All skoglig personal inom Skogsstyrelsens distrikt i Götaland har tagit till sig erfarenheter från Mera tall. Dessutom har Skogsstyrelsens viltansvariga på distrikt genomgått två dagars utbildning och själva i sin tur spritt informationen vidare i det egna länet.

Under åren 2016 till 2019 planerades och genomfördes ett antal aktiviteter i syfte att verka för en god måluppfyllnad. Tabellen nedan ger en sammanfattande bild av aktiviteterna och dess resultat.

Aktivitet	Resultat
Ansökan om stöd för informationsinsatser från LBP – Skogens mångfald.	Ansökan gjordes men medlen gick till projektet Vild och bortskämd.
Information om projektet till skogsbruket via regionala sektorsråd och distriktsråd.	Skogsstyrelsens regionchef/distriktschefer med stöd av viltansvariga på distrikten har löpande informerat om projektet.
Information till egna skogstjänstemän	Respektive organisation har svarat för den egna interna informationen. Inom Skogsstyrelsen har samtliga distriktsmedarbetare i region Syd personligen informerats av projektledaren under 2017.
Workshop för de tjänstemän som ska svara för information och stöd till ÄFG.	Har inte skett som en samlad aktivitet. Däremot har respektive organisation utbildat sina egna tjänstemän.

⁴ [Skogsstyrelsen, Broschyr Mera tall](https://www.skogsstyrelsen.se/meddelanden/2017/02/10/broschyr-mera-tall/) (Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-02-10)

Information till viltförvaltningsdelegationerna i främst Götaland.	Projektledaren har i samverkan med Skogsstyrelsens viltansvariga på distrikt besökt samtliga viltförvaltningsdelegationer i Götaland. Besöken skedde i huvudsak under år 2017.
Information till samtliga ÄFG i Götaland för att utröna intresset för att arbeta enligt samverkansmodellen Mera Tall.	Skogsstyrelsens viltansvariga på distrikt har informerat de allra flesta äfg (älgförvaltningsgrupper) om Mera tall. Informationen har i huvudsak skett i samband med information om resultaten från årets betesinventeringar – Äbin.
Workshop med länsstyrelsernas vilthandläggare och Skogsstyrelsedistriktens viltansvariga	Någon samlad workshop har inte genomförts då länsstyrelsernas ekonomi har lagt hinder i vägen. Skogsstyrelsens viltansvariga har dock internt genomfört workshop i Mera tall.
Information till jaktvårdskonsulenter	I maj 2017 informerades samtliga jaktvårdskonsulenter samt Jägareförbundets förtroendevalda länsordföranden i Götaland.
Information till skogsägare och jägare	Ett stort antal träffar har genomförts. Enbart projektledaren har personligen informerat mer än 3 000 personer. Bland mottagarna kan till exempel nämnas Södras förtroendevalda viltombud,
Elmia. Medverkan i Elmia Wood 2017.	Mera tall var ett av budskapen i Skogsstyrelsens monter. Samlingstemat var Varierat skogsbruk.
Fortsatt förvaltning samt att pilotområdet i Uppvidinge omfattar hela äfo (älgförvaltningsområde) nr 6 i Kronobergs län.	Pilotområdet i Uppvidinge har utökats och omfattar numera hela äfo 6 i Kronobergs län. För aktiviteter inom området se tabellen nedan.
Exkursioner och möten i de områden som väljer att arbeta enligt Mera tall-konceptet.	Se särskild redovisning av områden som valt att påbörja ett Mera tall-arbete.

Tryckning av informationsbroschyr	Informationsbroschyren ”Mera tall” har tryckts upp i 5 000 exemplar och fördelats ut via projektets intressenter.
Arbeta fram en handbok ⁵ som närmare beskriver hur arbetet inom ett ”Mera tall område” kan gå till. Utformas ungefär som en studiehandledning.	Handboken finns numera på hemsidan och kan även via Skogsstyrelsen fås i tryckt version. En upplaga på 5 400 exemplar har tryckts upp och fördelats ut via intressenterna.
Initiera en förstudie som kartlägger resursåtgång och möjlig finansiering av mera tall i Småland. Dessutom ska förstudien ta fram förslag till tänkbara sätt att initiera mera tall lokalt/regionalt.	Förstudien har genomförts och resultatet finns att läsa på hemsidan för Regional skogsstrategi för Småland.
Stödja pågående och kommande delprojekt.	Intressenter och projektledare. Sedan 2011 drivs Mera tall i pilotområdet i Uppvidinge, Kronobergs län. Initiativ har därefter tagits i Sörmland och Örebro län, Västra Götalands län äfo nr 9, Kalmar län Hultsfreds äfo, Småland, Värmland och Jämtlands län. Se redovisning från respektive område nedan.
Underhålla hemsidan.	Hemsidan www.skogsstyrelsen.se/meratall uppdateras löpande.
Genomföra regelbundna möten med styr- och arbetsgrupp.	Styrgruppen har sammanträtt ungefär varannan månad och arbetsgruppen en gång per månad. Protokoll från styrgruppen finns att tillgå via projektledaren.
Möten med referensgruppen en gång per år. Skogsstyrelsens nationella sektorsråd utgör referensgrupp för projektet.	Har genomförts minst en gång per år.
Sammanfatta åren 2016–2019 i en slutrapport.	Den du just nu läser.

⁵ [Skogsstyrelsen, En handbok för Mera tall](http://www.skogsstyrelsen.se/meratall) (Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-02-10)

Lämna förslag till hur varumärket mera tall ska leva vidare efter 2019.	Se kapitlet fortsatt förvaltning.
Etablera och bibehålla nära kontakt med Södras projektorganisation.	Södras satsning Kraftsamling tall kommer att användas sig av arbetssättet Mera tall. Styrgrupperna för de två projekten har träffats.
Etablera flera demohägn	Södra har upprättat minst ett hägn per verksamhetsområde. Hägn finns även hos de andra intressenterna i projektet.
Sammanställa vägbeskrivningar och grundläggande fakta om respektive demohägn. Publiceras på hemsidan.	Inte klart. Övertas av den fortsatta förvaltningen.
Skapa en projektorganisation som aktivt arbetar med frågan om skog och vilt i balans.	Södra driver nu Kraftsamling tall.
Erfarenhetskonferens	Genomfördes 22 januari 2020 i Jönköping.
Varumärkesskydda Mera tall	Mera tall är numera varumärkesskyddat. Se Skogsstyrelsen dnr 2019/725

Aktiviteter inom delprojektet Uppvidinge

Aktivitet	Resultat
Pilotområdet i Uppvidinge ska utvidgas till att omfatta hela äfo nr 6 i Kronobergs län.	Var klart hösten 2017.
Genomföra skogskvällar inom samtliga äso (älgskötselområden) i Äfo 6. Förevisa drönare med infraröd kamera.	Genomfördes vintern/våren 2018 med stöd av medel från SydostLeader.
Genomföra en bussexkursion under 2019 med temat föryngring av tall.	40 personer deltog i resan under maj månad 2019.
Erbjuda och genomföra utbildningar (ny- och repetition) i Älghultsmetoden.	Har skett årligen.
Medverka på samrådsmöten i äfo och äso.	Har skett årligen vid samrådsmötet som äfo kallat till. Även vid några samrådsmöten för enskilda äso.
Samla lokala skogstjänstemän till frukostmöte när nya resultat av äbin finns.	Har skett under mars/april månad respektive år.
Erbjuda medverkan på lokala skogskvällar motsv.	Löpande. Senast vid skogskväll i Älghult med 75 personer augusti 2019.

4 Resultat

Mera tall har idag ett mycket gott rykte. Arbetssättet är inte minst uppskattat för att det bygger på lokal medverkan och eget beslutsfattande. Såväl jägarrepresentanter som företrädare för skogsägare ser positivt på att fler områden startar regionala och lokala Mera tall-områden. Vid de informationsinsatser som genomförts har mottagandet överlag varit positivt.

Mera tall omnämns också som ett önskvärt arbetssätt i rapporten ⁶från Samverkansprocess skogsproduktion. Där sägs att det är angeläget att Mera tall-projektet får nationell spridning.

Målsättningen att minst 25 älgförvaltningsområden i Götaland skulle ha anammat arbetsmetoden har inte infriats. Svårigheten har varit att få någon eller några som åtar sig att anordna och bjuda in till träffar och möten. Inte minst människor som är engagerade i älgförvaltningen har oftast en hög arbetsbelastning. För att driva Mera tall-projekt krävs att det frigörs personalresurser med flerårig finansiering.

I Sörmland/Örebro har man lyckats med personal och finansiering. Där drivs sedan 2019 ett regionalt treårigt projekt. Det har förts diskussioner om Mera tall-projekt inom flertalet län i södra Sverige inte minst inom ramen för de regionala skogsstrategierna. Det har dock än så länge inte resulterat i några fler konkreta projekt. Inom ramen för den regionala skogsstrategin Småland har däremot en förstudie ⁷genomförts. En förstudie i syfte att ta fram underlag för hur man kan komma vidare med att etablera arbetssättet inom fler områden. Även i mer nordliga län har det väckts ett intresse för Mera tall såsom i Värmland och Jämtlands län.

Södra skogsägarnas stora satsning på Kraftsamling ⁸tall har till stora delar anammat arbetsmetoden Mera tall. Genom en samordning och nära samarbete med de framväxande länsprojekten kan det innebära det stora genombrottet för Mera tall i Götaland.

Målet att mer än hälften av de deltagare som i älgförvaltningsgrupperna informerats om Mera tall skulle känna att de påverkats positivt med en ökad förståelse och insikt, har inte kunnat mätas. Detta på grund av att det har varit ett stort antal personer från flera organisationer som vid varierande tillfällen informerat om Mera tall.

⁶ [Skogsstyrelsen, Skogsskötsel med nya möjligheter, rapport 2019/24](#) (Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-02-05)

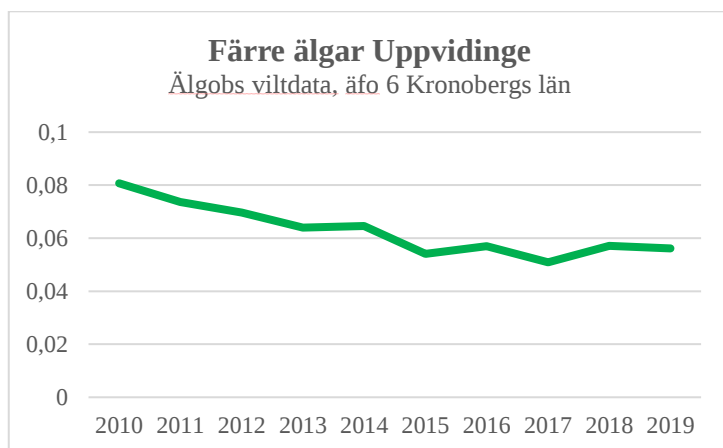
⁷ [Gnista konsulter. Förstudie Mera tall, januari 2019](#). (Lansstyrelsen.se, hämtad 2020-02-05)

⁸ [Södra Skogsägarna, Projekt Kraftsamling tall](#), 2019-11-15 (Sodra.com, hämtad 2020-02-05)

4.1 Resultat i Uppvidinge

Projektet startade i Uppvidinge år 2010. Arbetet och resultaten under åren 2010 till 2016 har tidigare redovisats i en särskild rapport utgiven av Skogsstyrelsen. Den finns att läsa på hemsidan för Mera tall.

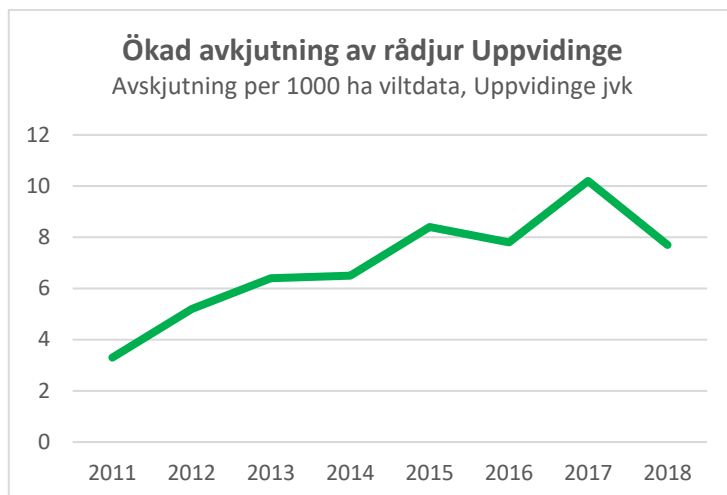
Pilotområdet i Uppvidinge omfattade från början cirka 65 000 hektar. Det har efter 2016 utökats till att omfatta hela älgförvaltningsområde nummer 6 i Kronobergs län, totalt 134 000 hektar skogsmark. Någon större mängd studiebesök till området som skrevs in som en målsättning i projektplanen har dock inte kommit till stånd.

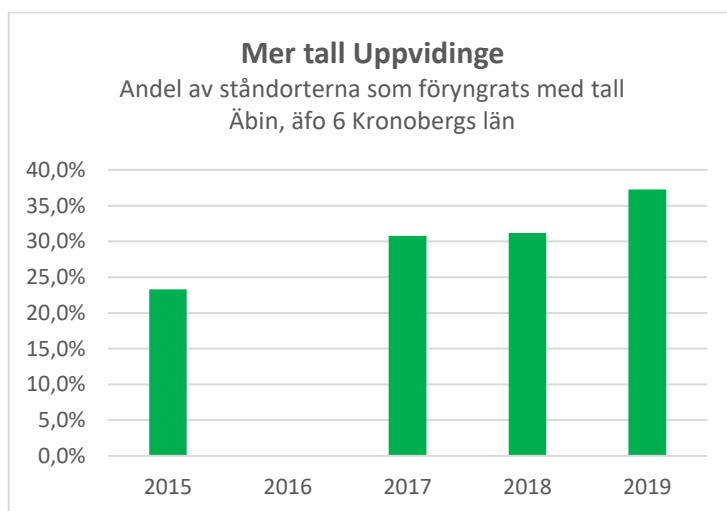
Under åren 2011 till 2019 har det skett stora förändringar i skogarna i pilotområdet. Antalet älgar har enligt viltdata⁹ minskats med cirka 30 % samtidigt som andelen ståndorter som föryngras med tall ökat med nära nog 40 % enligt Äbin (älgbetesinventering). Det har sammantaget lett till att de årsvisa skadorna på toppskott på tallar i höjdintervallet 1 till 4 meter under samma tidsperiod har minskat från cirka 30 % årsskador 2011 till cirka 8 % 2019. Samtidigt har avskjutningen av rådjur ökat.

Minskningen av älgstammen har skett mellan åren 2010 till 2015. De senaste åren har stammen hållits på en relativt oförändrad nivå.

⁹ Svenska Jägareförbundet, Viltdata
<https://www.viltdata.se/>

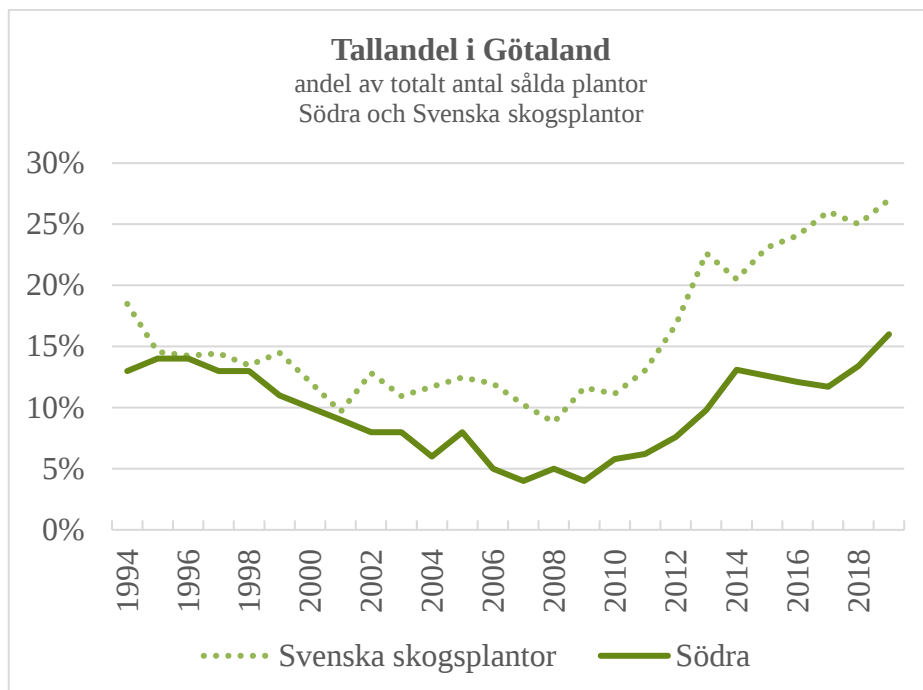

Avskjutningen av rådjur har tredubblats. Om det innebär en minskning av antalet rådjur eller en minskad ökning av antalet djur är mer osäkert. Det är i varje fall ett tydligt tecken på att man inom området insett att balansen mellan skog och vilt handlar om det totala betestrycket av hjortdjur.

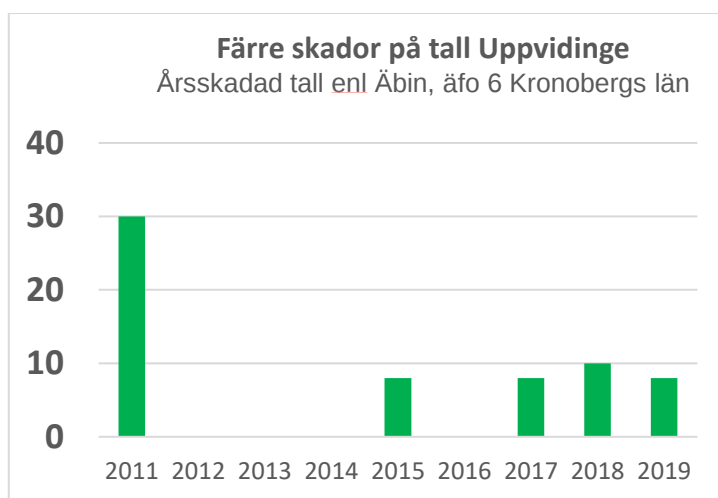

Med en ökad tro på tallföryngring har antalet ståndorter som förnygrats med tall nästan fördubblats. De tallar som inventerades 2015 var mellan en och fyra meter höga. Det innebär att stapeln för 2015 speglar de ståndorter som förnygrades ett antal år tidigare, ungefär vid projektets början. På motsvarande sätt är stapeln för inventeringen 2019 representativ för föryngringar gjorda omkring 2014. Trenden med ökad andel tall i föryngringarna har fortsatt att öka även åren efter 2014 varför det för kommande års Äbin kommer att uppvisas en ännu högre tallandel i ungskogarna. Sveaskog¹⁰, som är dominerande markägare inom området, har till exempel ökat sina föryngringar med tall från 43 % 2010 till över 70 % de senaste åren.

¹⁰ Sveaskog, uppgifter från Eric Carlson Jakt- och klövviltsansvarig Götaland

Förändringen inom pilotområdet i Uppvidinge har skett samtidigt som det genomgående har varit en trend med ökad andel tallplanteringar inom hela Götaland. I Götaland var 2010 endast mellan 5–10 % av alla sålda plantor tallplantor medan idag är mellan 15–25 % av antalet sålda plantor tallar. Prognosen är att den andelen fortsätter att öka. Södra har en prognos på att öka tallandelen från 15 % till minst 20 % de närmaste åren.

Skogsbruket har som målsättning att högst 5 % av tallarna ska ha allvarliga årsskador. Detta för att möjliggöra att vid 5 meters höjd på beståndet 70 % av tallarna är helt utan viltskador. Det vill säga tallstammar utan vare sig årsskada eller viltskada som uppkommit tidigare år. Den målsättningen är inte fullt ut uppnådd. Andelen årsskadad tall är för flertalet av de senare åren 8 %.

Enbart en ökning av andelen tillgängligt tallfoder ger i varje fall på kort sikt ingen påtaglig effekt på älgstammens kvalitet. Reproduktion och slaktvikter på älgkalvar är något sjunkande. Tjurandelen ligger stadigt på lite över 35 % medan medelåldern tenderar till en viss liten ökning. Mängden viktiga foderväxter i form av rase (rönn, asp, sälk och ek) visar i Äbin inte på någon ökning.

Under åren 2016 till 2019 har arbetet i pilotområdet gått ut på att bibehålla kontakterna med den lokala älgförvaltningen, skogsägare och de lokalt verksamma skogstjänstemännen. Det har skett genom medverkan på samrådsmöten inom älgförvaltningen, främst de möten som älgförvaltningsgruppen har kallat till. Vidare har det ordnats årliga möten med de lokala skogstjänstemännen. Därutöver har Mera tall varit med som del av innehållet på några skogskvällar. Styrgruppen för Mera tall har också lagt två av sina fysiska möten till området.

Huvudintrycket är att diskussionerna inom pilotområdet präglas av kunnighet och med god respekt för de skilda åsikter som kan finnas. Underlag i form av viltdata, äbin, foderprognoser och inte minst egna lokala inventeringar har utgjort grunden för samtalen.

5 Andra regionala initiativ

5.1 Sörmland/Örebro (Rickard Sandström, Skogsstyrelsen)

Mera tall i Sörmland och Örebro drog igång efter att det regionala sektorsrådet redan 2016 hade identifierat ett behov av förändring av situationen med betesskadorna. Det fanns även en stor önskan från många inblandade att förändra situationen med ståndortsanpassningen i de båda länen. Den stora andelen skadad tall, samt att andelen tallskog minskade alltmer var drivande faktorer. Skogsstyrelsen blev snabbt drivande genom regionchefen Jonas Löfstedt och den dåvarande viltansvariga skogskonsulenten Per Ohlsson. Inspirationen var självklart det lyckosamma arbetet med Mera tall i Uppvidinge kommun, som nu var redo att gå in i nästa fas och köras över två län istället för inom ett älgförvaltningsområde.

Mera tall-projektet startade den första september 2018. Innan dess hade en styr- och arbetsgrupp bildats och det hade även lösts med finansiering inom det regionala sektorsrådet. Projektet inleddes med en startkonferens, där alla deltagande företag, organisationer samt andra intressenter var närvarande. Det första som projektet beslutade om att inrikta sig på var att göra en projektplan, så att det framtida arbetet blev systematiskt och målstyrt. Det första praktiska arbetet som projektledaren började göra var att föreläsa för markägare och jägare inom olika föreningar och vid olika sammankomster. Relativt snabbt bedömde vi att kunskapsnivån hos jägare och markägare behövde höjas, varpå vi hade en föreläsningsserie där två forskare fick berätta om viltekologi samt om tallföryngring. Allt för att visa både markägare och jägare ett framgångsrika och framförallt faktabaserade lösningar.

Efter att denna informations- och föreläsningsskampanj fortsatt under hela det första året fann vi nästa stora utmaning; arbeta med fortbildning av virkesköpare och skogliga rådgivare. Därför planeras det in att vi satsar extra mycket på just de rådgivande personerna inom skogsbranschen så att markägare får bra råd gällande ståndortsanpassning men också föryngringsmetoder. År 3 av projektet kommer fokus förmodligen ligga på informationsskapande åtgärder, tex webbseminarier och kurser med information om projektet och även fullspäckat med fakta och tips från verkligheten.

Det svåraste med projektet är att nå ut till sina målgrupper med ett bra budskap. Bruset är stort och markägare och jägare (de två primära målgrupperna som vi identifierat) får redan information från många håll. Vi måste argumentera för vad vi anser rätt (dvs tall på magra marker, oavsett hur stort betestrycket är samt att öka avskjutningen på visst klövvilt för att sänka betestrycket) trots att målgrupperna påverkas av grannar, företag, föreningar, samhället i stort osv. Därför måste vi sända information och budskap som är trovärdig, lätt att ta till sig och hållbar över tid så att markägare får förtroende för Mera tall.

Framgångsfaktorer som finns är först och främst tillit. Vi i projektet måste ha ödmjukheten nog att inse att markägarna satsar stora pengar för att få till föryngringar, och att vissa av jägarna betalar mycket pengar för att få jaga. Med tanke på att det finns stora ekonomiska drivkrafter bakom målgruppernas attityder

och inställningar så krävs det alltså tillit till oss som sänder Mera talls budskap. Annars är framgångsfaktorer att vara faktabaserad i all kommunikation, samt att arbeta på flera nivåer. ”Stövelnivån” som beskrivs som en stor framgångsfaktor i pilotprojektet i Uppvidinge är även här framgångsrik, men eftersom projektet är uppskalat behövs det komplement för att bli effektiv i arbetet också, vilket gör att det även kräver att vi arbetar mer strategiskt och övergripande.

Det är svårt att redan nu efter första året identifiera och mäta resultat av våra ansträngningar. Vi kan gå på vår känsla och försöka analysera hur långt vi kommit på vägen, men vi kan även bocka av mindre delmål som vi haft för att se att vi är på rätt väg. Efter ett år av projektet har vi bland annat föreläst för 1400 personer och fått många artiklar och reportage publicerade, så det tolkar vi som att vi har spridit vårt budskap runt om bland vår målgrupp. Vi ser även en tydlig trend att tallandelen ökar i vårt distrikt, men det har förmodligen många orsaker. Granbarkborreproblematiken i distriktet är stor, och många markägare blir varse om riskerna med granföryngringar på magra marker. Ett annat resultat som vi märker av är att folk som dels är med i projektet, men även andra personer som inte direkt är kopplade till projektet pratar om Mera tall, samt förespråkar vårt arbetssätt genom informella kanaler. Det blir alltså ”ringar på vattnet” av vårt arbete, vilket gör att vi uppnår vårt mål om att ha kvar ”stövelperspektivet” genom dessa informella budbärare.

5.2 Småland (Hans Haraldsson, Skogsstyrelsen)

Den 25 januari 2018 sjösattes Smålands skogsstrategi - den första regionala skogsstrategin i Sverige. Den togs fram i bred samverkan och dialog mellan offentliga myndigheter, näringslivet, intresseorganisationer och akademi.

Ett av de sex målen i strategin handlar om att uppnå balans mellan skog och vilt.

Med stöd av den regionala skogsstrategin har Skogsstyrelsen beviljat särskilda medel inom ramen för arbetet med regionala skogsstrategier¹¹ till dels en förstudie dels till uppstartsaktiviteter inom Småland. Förstudien blev klar i januari 2019 och hade som mål att ta fram underlag för hur man kan komma vidare med att etablera arbetssättet ”Mera tall” inom flera geografiska områden. Förstudien tittade på resursåtgång, tidsaspekter och möjligheter till medfinansiering.

Under senare delen av 2019 har arbetet med uppstartsträffar inletts. Markägarorganisationer och skogliga tjänstemän är informerade i förväg och har i likhet med jägarorganisationerna ställt sig positiva till träffarna. På initiativ av Skogsstyrelsen genomförs träffar inom flertalet älgförvaltningsområden i Småland. Träffarna sker i samverkan med Södras satsning Kraftsamling tall. Även förtroenderåd inom Södra och LRF tar initiativ till träffar där ”Mera tall Småland” bjuds in. Avsikten är att för varje område ta reda på vilket intresse och vilka möjligheter som finns för att komma igång med ”Mera tall”. Uppstartsträffarna förväntas pågå även under år 2020.

¹¹ Skogsstyrelsen, Stöd för regionala insatser och dialoger
<https://www.skogsstyrelsen.se/regionalaskogsstrategier> (hämtad 2020-02-05)

5.3 Västra Götaland, (Ronny Fihn, Skogsstyrelsen)

Under våren-sommaren 2019 väcktes tankarna på ett möjligt Mera tall-område inom Skogsstyrelsens Göteborgsdistrikt. Det sedermera utvalda området ligger strax utanför Borås. Ett område med såväl rena tallskogar såsom en hel del barrblandskogar.

I området har det varit diskussioner sedan lång tid tillbaka om problemet med balansen vilt och skog. Där har under flera år jobbats för en sänkt klövviltstam och pratats om vikten av mera tall. Det aktuella området ingår i Äfo 9 i Västra Götaland och det är ett äfo där samarbetet mellan jägare och markägare fungerar mycket bra.

Efter diskussionen om lämpligt område blev det bestämt att Länsstyrelsen skulle vara projektägare och besätta posten som projektledare. Övriga intressenter var älgförvaltningsgruppen för Äfo 9, LRF, Svenska Jägarförbundet, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) och Skogsstyrelsen.

Projektgruppen hade sitt första möte i Borås den 16 november 2018. För aktiviteter 2018 fanns statlig finansiering som stöd för regionala insatser och dialoger. Alla i projektgruppen var överens om att arbete i projektet måste sträcka sig över en tidsperiod på två till tre år men det fanns inga möjligheter att hinna med att genomföra några aktiviteter för jägare och markägare under den korta tid som återstod under 2018.

Projektgruppen enades om att ordna ett möte för jägare och markägare i området. På grund av vikten att mötet blir bra med förhoppning om ett högt deltagande beslöts att mötet skulle äga rum efter årsskiftet i januari eller februari år 2019.

I samband med första mötet diskuterades en satsning på ett projekt som löper på några år och hur ett sådant projekt skall finansieras. Det utvalda området skulle där fungera som ett pilotområde i ett större projekt som förhoppningsvis sprids inom hela Västra Götaland. Gruppen funderade på olika möjligheter till finansiering. Att hitta en finansiering har varit ett stort problem och några olika alternativ som gruppen jobbat med har inte kommit till stånd av olika skäl. I skrivande stund, hösten 2019, väntar projektgruppen på ett positivt besked från nya projektansökningar inom Landsbygdsprogrammet.

Inför det första mötet i området den 24 januari 2019 var det väldigt mycket förberedande arbete med att ta fram bra kartor över området, trädslagsfördelning, intervju med markägare inom området, uppgifter om avskjutning av klövvilt, hur jägare upplever situationen, vilka som skall bjudas in till träffen, hur lägger vi upp mötet, hur går vi vidare efter träffen om det blir positivt respektive negativt respons.

Mötet den 24 januari blev lyckat med ett stort deltagande på ca 80–90 personer. Efter några korta föreläsningar och anförande delades deltagarna in i 12 olika grupper där ingen kände någon i gruppen och de fick 3 frågor att diskutera:

- Är det balans mellan foderutbud och klövviltstam?
- Om det är balans eller obalans med foder och klövvilt, vilka tecken ser man på detta?
- Om det finns en obalans, hur går vi vidare för att få till en ändring?

Efter en 25–30 minuters diskussion i grupperna fick alla grupper redogöra vad de skrivit ned på de tre frågorna. Alla grupperna svarade att det råder obalans även om det inte var konsensus om frågan i alla grupper. En stor majoritet var positiv till ett fortsatt arbete inom området. Innan mötet var det bestämt att vid ett positivt besked från deltagarna skulle projektet erbjuda några utbildningsdagar i fält med spillnings- och betestrycksinventering. De tre utbildningstillfällena ägde rum 30 mars, 4 respektive 6 april. Det kom ca 150 personer på dessa utbildningstillfällen och deltagarna var mycket nöjda. Det kom önskemål att genomföra flera liknande övningar under mars-april 2020.

På grund av resursbrist och oklarheter om finansiering så fick ambitionerna sänkas och det beslutades att genomföra en skogsdag för skoglig personal i juni månad och efter detta fick projektgruppen avvakta tills det finns ny finansiering. Skogsdagen var det stort intresse för under inledningen av projektet vid kontakt med olika skogliga företag men vid inbjudan till skogsdagen var intresset lågt och dagen fick ställas in på grund av för få anmälda deltagare. Anledning till det svaga intresset är oklart, några nämner barkborreproblematiken andra att det är mycket att göra rent allmänt och några indikerar att det strulat med inbjudan som inte kommit fram.

Det största hindret har varit finansiering av projektet. När projektet startade i november 2018 var det pengar klara för enbart 2018. Projektgruppen försökte på olika sätt få till en finansiering för 2019–2021 men i dagsläget är inga nya pengar klara utan vi avvaktar besked från projektansökningar inom Landsbygdsprogrammet.

Projektet har känt av ett stort engagemang och positivt gensvar från jägare och markägare vid utbildningstillfällena om spillnings- och betestrycksinventering. Även frågan om någon app till telefon att använda vid inventering som projektgruppen lyft fram som en viktig fråga har mötts med mycket positiv respons. Positivt är också att frågan om bete och klövvilt har diskuterats inom många olika led på ett annat sätt än förut.

Det är svårt att uppvisa några resultat efter en så kort period men diskussionerna inom jägar- och markägarled samt inom skoglig personal kommer troligen att på sikt innebära en förändring. Även förra årets torka med medföljande barkborreproblematik har lyft frågan om att få till en ändring.

5.4 Kalmar län, Hultsfreds och Vimmerbys äfo (Ove Arnesson, Skogsstyrelsen)

I såväl Hultsfreds som Vimmerbys älgförvaltningsområden pågår diskussioner om att starta Mera tall-områden. Några klara beslut har ännu inte tagits. Tanken är att Mera tall inom de här älgförvaltningsområdena ska vara skogsägare- jägarstyrda med stöd av skogsbruket främst Södra och LRF samt Skogsstyrelsen.

5.5 Värmland (Gunnar Botström, Skogsstyrelsen)

I arbetet med Skogsriket, ett regionalt skogsprogram väcktes under 2018 i samband med ett antal workshops frågan om att starta Mera tall i Värmland. Med på dessa arbetsträffar var förutom Skogsstyrelsen även Länsstyrelsen och representanter från olika skogsföretag i regionen.

Skogsstyrelsen har redan tidigare arbetat med frågan om balans mellan skog och vilt vid anordnandet av skogsdagar, medverkan vid skogskväll anordnad av älgförvaltningsgrupp och många andra möten.

Genom en bred förankring med många skogliga företag har det skapats en positiv inställning till konceptet Mera tall. Det återstår dock att lösa frågan om finansiering och hur arbetet bör organiseras i länet

5.6 Jämtland (Jörgen Sundin, Skogsstyrelsen)

Förre projektledaren för Mera tall, Ove Arnesson besökte i oktober 2018 Jämtland och deltog på en skogskväll i Järpen där han fick presentera projektet. De diskussioner som följde visade att det finns ett visst intresse för Mera tall även i Jämtland.

Under 2019 har konceptet presenterats översiktligt både i samband med sektorsdialoger med skogsbruket och på ett flertal Äbin-skogskvällar för markägare, jägare och skogstjänstemän både inne och ute. Det finns ett intresse av att få igång Mera tall men det verkar även här vara en mognadstid innan något mer konkret kommer till stånd. Synpunkten att börja i liten skala med något enstaka mindre område har framförts.

Planerna är för närvarande att komma igång mer på allvar under år 2020. Det finns också vissa som menar att det inte är läge att börja med Mera tall förrän markägarna kan se att älgstammens storlek börjat påverkas nedåt och ett trendbrott mot minskade skadenivåer kan skönjas.

5.7 Östergötland (Lars Ingemarsson, Skogsstyrelsen)

Skogsstyrelsen har presenterat konceptet Mera tall vid möten med samtliga älgförvaltningsgrupper inom länet. Vidare har Mera tall ingått som budskap vid s.k. frukostmöten med skogsbrukets tjänstemän, vid möten med det skogliga distriktsrådet samt på ett flertal skogskvällar.

Mera tall har mötts av ett stort intresse och med positiva omdömen. Däremot har det ännu inte varit möjligt att få till stånd konkreta åtgärder. Ingen har velat eller kunnat ta på sig ledartröjan och starta med aktiva möten och träffar. Sådana här processer måste antagligen ses på längre sikt. Det är en mognadstid innan något mer konkret kommer till stånd. Bäst vore att komma igång i liten skala och att det sedan får bli ”ringar på vattnet” effekter.

5.8 Kraftsamling tall (Mats Blomberg, Södra Skogsägarna)

5.8.1 Historik

Södra har sedan i början av 2000-talet kraftigt ökat sitt engagemang kring skog och vilt med framtagande av viltpolicys, utbildning av tjänstemän och förtroendevalda (viltombud), vilt-demogårdar, konsekvensberäkningar av betesskador, aktiv i nya viltförvaltningen osv.

I samband med att riksdagen beslöt anta en ny viltförvaltning 2010 med en helt ny nivå i beslutsprocessen kring förvaltning av älgstammen, älgförvaltningsgrupperna, ökade även behovet av fördjupad kunskap hos markägare och jägare. Särskilt hos dem som valdes ut som representanter i förvaltningsgrupper. Historiskt har dialogen mellan jägare och markägare (skogsbruket) brustit många gånger på grund av bristande faktakunskap och låg frekvens av skadeinventeringar. En alarmerande ökning av granplanteringar på tallmark, där Södras försäljning av tallplantor närmade sig fem procent från tidigare 30–35 procent, väckte många i skogsbruket. Konsekvenserna för skogsägarnas ekonomi och minskad biodiversitet i landskapet ledde till att Skogforsk gjorde beräkningar av produktions- och tillväxtförluster hos tre Södra medlemmar. Resultatet blev Södras första vilt-demogårdar och stor publicitet.

I januari 2010 tog Skogsstyrelsens generaldirektor, Monika Stridsman, initiativet till ett ”Rådslag för tallen”. Vid mötet deltog förutom Monika Stridsman, representanter för Sveaskog, Södra, Sydved, LRF Skogsägarna, Holmen och Såg i Syd. Mötet resulterade i att man beslöt starta det gemensamägda projekt som senare kom att kallas Mera Tall.

Projektområdet, Älgshult (Uppvidinge k:n) i Kronobergs län, valdes med omsorg och där fanns en stor markägare, Sveaskog, tillsammans med många mindre skogsägare. Projektets framgång kan tillskrivas parternas starka engagemang för att hitta rätt nycklar till fördjupad dialog och behov av samtal baserad på faktakunskap och årliga inventeringar för att mäta förändringar. Projektet visade också behovet av att nå jägarna genom fler möten och personliga kontakter. Det stimulerade också jägarna till ökad kunskap och samverkan.

Skogsstyrelsens ökade profilering i viltfrågorna gav Södra och övriga aktörer råg i ryggen för att utvidga projektet. Nya samverkansformer och andra regionala projekt som Viltstammar i balans tog sin början. Ett viktigt ställningstagande från skogsbruket var uppstarten av en systematiserad älgbetesinventering, ÄBIN, även i södra Sverige 2014, på initiativ från Södra. Samtidigt konstaterade Södra och andra aktörer att viltförvaltningen fortfarande rymde ifrågasättande från främst enskilda jägare. Alarmrapporter om skogstillståndet i södra Sverige med fortsatt svåra betesskador fick inte genomslag överallt. Inom Södra växte frustrationen och behovet av att få upp tallens framtid på dagordningen hos myndigheter och politiken växte. Framgången med första Mera tall delen inspirerade till en fortsättning.

5.8.2 Mera tall 2016–2019

När Mera tall-projektet i Uppvidinge avslutade sin första fas 2015 påbörjades diskussion om hur arbetet kunde växlas upp nationellt. Erfarenheterna var goda. Södra och Skogsstyrelsen sökte externa medel för ett projekt med fokus på södra Sverige som sedan utmynnade i att Skogsstyrelsen tog sig an utmaningen att informera och utbilda berörda myndigheter och skogsbrukets avnämare. För södra Sverige har Södra tillsammans med skogsbruket i övrigt och LRF varit mycket aktiva för att på bästa sätt efterleva mål och syfte med älgförvaltningen. Mera tall har kompletterat och gjort skog/vilt-problematiken begriplig. Vi behöver helt enkelt sätta rätt trädslag på rätt mark. Parallellt har det s.k. handslaget mellan skogsbruket och jägarförbundet, utvärderingar av viltförvaltningen och skogsnäringens egna handfasta mål förmedlat ett ökat fokus på viltskador. Södra har bidragit löpande med sin kunskap om balansen skog och vilt i praktiken och initierat/medverkat i utbildningar för markägarnas representanter i viltförvaltningsdelegationer och älgförvaltningsgrupper. Årliga träffar med Södras viltombud har haft Mera tall-budskapet som en ledstjärna där projektledaren alltid varit en av de föredragande. Viltfrågans betydelse kan också vidimeras genom framtagandet av Sveriges första regionala skogsstrategi, i Småland, klar januari 2018. Ett huvudtema i den var balansen skog och vilt.

Älgbetesinventeringen (Äbin) fortsatte att leverera resultat på älgförvaltningsområdesnivå under 2015 och 2016 där andelen färsk skador på tallungskog låg kvar på en orimligt hög nivå. Riksskogstaxeringen indikerade samma resultat för Götaland. På kartor visade Äbin-siffrorna rött! Under 2016 och 2017 gjorde Södra egna konsekvensberäkningar ¹²av hur mycket skadorna kostade skogsägarna i utebliven produktion och tillväxt. Kostnaderna uppgick till cirka en miljard om året. Erfarenheter från Skogforsks analyser och Mera Tall vägdes in. Beräkningarna fick stor uppmärksamhet. Ett observandum var att ökade skador från andra klövvilt som dov- och kronhjort och rådjur inte räknades med. Södra kunde dock se en ökad försäljning av tallplantor och den negativa trenden var bruten, fram till 2017 ökade försäljningen från fem till femton procent. Mera tall-kampanjen gjorde de facto intryck.

Samtidigt ökade antalet förtvivlade skogsägare över att skadorna inte minskade. Bland Södras medlemmar och förtroendevalda som tog del av nya inventeringsdata var måttet rågat. Motioner lämnades in till Södras stämmor 2016 och 2017 om behov av krafttag inom viltförvaltningen. Det fanns efterfrågan på ytterligare stöd till markägarnas representanter i förvaltningen och viltombuden. Inventeringsresultaten talade sitt språk, de negativa effekterna för tallen och skogsägarna var omfattande. 2017 års stämma gav uppdraget att ta fram en handlingsplan till nästkommande stämma med tydliga tidsatta mål och syften för viltförvaltningen. Stämmans budskap var solklart, betesskadorna måste minska drastiskt!

Södra hade vid den tiden fem vilt-demogårdar vilka fungerade som mötes- och infoplatser för markägare och jägare. Erfarenheterna var goda både inom Södra och från andra delar av landet att pedagogiken med ett hägn och där jämföra

¹² [Södra Skogsägarna, Betesskador av älg i Götaland – Konsekvenser för virkesproduktion och ekonomi, 2017-03-13](#) (Sodra.com, hämtad 2020-01-01)

tallens utveckling utanför och innanför var oöverträffad. Att anlägga fler vilt-demogårdar och referenshägn blev därför en grundbult.

Under 2017 påbörjades ett arbete för att få till fler referenshägn, medel sköts till och målet var att i första hand varje verksamhetsområde (19) skulle ha ett hägn. Det utökades sedan till att omfatta samtliga (36) skogsbruksområden. Det målet nåddes under 2018 och 2019.

Inför 2018 års Södra stämma gjordes en översyn av det interna arbetet med viltfrågorna. Hur ska Södras arbete organiseras, vem gör vad, hur kan vi effektivisera erfarenheterna av Mera Tall kampanjen? Vilket ansvar faller på viltombuden, vilka är våra mål, räcker nuvarande resurser eller behöver organisationen förstärkas? Södras viltgrupp fick i uppdrag att ta fram en projektplan med förslag till organisation och aktiviteter för att kraftsamla kring viltfrågan.

En övergripande slutsats var att ytterligare fokusera och kanalisera arbetet med Mera tall internt och externt. Att återställa tilltron till tallen som ett nödvändigt och ekonomiskt försvarbart trädslag i landskapet var nödvändigt och ett huvudargument för att minimera betesskador. Samtidigt var det viktigt att sätta en borte gräns för när detta måste lyckas. Förslaget blev att till år 2021 uppnå de mål som stämman satte upp och hur det skulle ske.

Till stämman 2018 presenterades konkreta förslag om ökad samverkan inom skogsbruket, jägarorganisationer och myndigheter. Att fullfölja kampanjen Mera tall och verka för ökad kunskap och aktiv dialog mellan jägare och markägare där viltombuden fick en nyckelroll. För att stärka den demokratiska organisationen vidareutvecklades det påbörjade arbetet med viltansvariga tjänstemän, alla i fältorganisationen föreslogs utbildas och Äbin fullföljas. 2018 års stämma beslöt därefter att huvudmålet för det operativa arbetet skulle vara att

- När Äbin avslutas år 2021 ska minst hälften av inventerade älgförvaltningsområden i Götaland klara målet om maximalt fem procent årsskada på tallstammar.
- Vidare ska andelen föryngrad tall på tallmark visa på en tydlig ökning.

Föreningsstämman antog även ett kompletterande mål - tydlig förbättring av konkurrens-status för RASE samt en ökning av älgkalvvikter. Dessutom föreslogs att år 2021 skulle vara en kontrollstation för att se om mål och syfte med viltförvaltningsmodellen uppnåtts. Om inte så skett var nya åtgärder nödvändiga för att uppfylla riksdagens beslut om skog och vilt.

Under hösten 2018 påbörjade Södra ett arbete för att konkretisera genomförandet av stämmans beslut. Under september arrangerades regionala träffar med Södras viltombud och viltansvariga tjänstemän för att förankra beslutet där Mera tall-budskapet fanns med. Det mottogs väl bland viltombud och övriga. Målet var tufft men kraftsamlingen nödvändig.

Under september bjöds Naturvårdsverket till Asa för att på plats studera betesskador och effekter av viltförvaltningen där Mera tall lyftes fram. Under hösten formerade Södra internprojektet för 2019 till 2021. Namnet blev Kraftsamling Tall. En projektorganisation med styrgrupp, huvudprojektledare och regionala projektledare tillsattes och drog igång sitt arbete under 2019. Ett intensivt projekt- och linjearbete pågår inom Södra där erfarenheter och kunskap från Mera tall implementerats och väglett Södra för ökad andel tall i Götaland.

Södras erfarenhet av arbetet med Mera tall är mycket gott. Ett projekt som i förlängningen förbättrat dialog och höjt takten i kunskapsspridningen men också på ett framgångsrikt sätt lyckats förmedla känsla och behov att vi tillsammans måste lyckas få mer tall i markerna.

Handboken för Mera tall ger råd och tips om hur ett Mera tall-arbete kan läggas upp och genomföras. Läs mer på hemsidan www.skogsstyrelsen.se/meratall.

6 Framtida förvaltning

Det nationella projektet Mera tall har pågått sedan 2010. Projektet slutade i och med utgången av år 2019 även om visst efterarbete skett i början av år 2020.

I den första fasen av projektet 2010–2016 utarbetades och testades en arbetsmetod för hur jägare och skogsägare skulle kunna samverka kring en lämplig balans mellan skog och vilt. Den delen av projektet har dokumenterats i en rapport från Skogsstyrelsen.

I den andra fasen 2016–2019 har information om arbetsmodellen Mera tall spritts, främst inom Götaland. Förhoppningen var att informationen skulle leda till att ett stort antal lokala och regionala projekt med Mera tall som grundläggande arbetsmetod kom till stånd. De förhoppningarna har ännu inte infriats i någon större omfattning. Ett antal projekt befinner sig dock i inledande skeden. Endast ett projekt är i full gång, Mera tall Sörmland/Örebro.

Det är viktigt att de projekt som nu befinner sig i ett inledande kan få ett fortsatt stöd och att de erfarenheter som succesivt görs tas om hand och sprids till alla som aktivt arbetar med Mera tall.

Skogsstyrelsen generaldirektör Herman Sundqvist tog därför den 16 januari 2020 ett inriktningsbeslut om att Skogsstyrelsen ska svara för den framtida förvaltningen av Mera tall. En särskild förvaltare ska utses. En förvaltare som bland annat kan komma att få följande uppgifter.

1. Vara ett stöd på distans och en kunskapsresurs för de lokala och regionala arbeten som sker runt om i landet.
2. Genomföra en årlig avstämning med projektets tidigare intressenter för att fånga upp behov av utveckling och förändring.
3. Bevakning av att begreppet inte missbrukas. Skogsstyrelsen har idag varumärkesskyddat Mera tall hos Patent och registreringsverket.
4. Hålla nära kontakt med Skogsstyrelsens nationella viltsamordningsgrupp.
5. Uppdatera och successivt utveckla hemsidan. Där bör även de lokala och regionala projekt som startar kunna få utrymme om de så önskar. Hemsidan för Mera tall finns idag på Skogsstyrelsens hemsida.
6. Hålla handboken aktuell. Inte minst genom att i hemsidans PDF-version se till att alla länkar fortfarande är korrekta.
7. Se över inventeringsmetoden Älghultsmetoden i syfte att anpassa den bättre till dagens begrepp inom Äbin.
8. Utveckla en lättanvänd app för Älghultsmetoden.

7 Ekonomi

Då ett flertal organisationer har varit engagerade är det inte möjligt att redovisa de totala kostnaderna för projektet under perioden 2016–2019. Skogsstyrelsens bokförda kostnader för nationell projektledning och omkostnader för delprojektet Uppvidinge uppgår dock under de knappa fyra åren till närmare 2 miljoner kronor.

I förstudien Mera tall Småland bedöms kostnaderna till närmare 2,5 miljoner kronor per år för ett länsövergripande projekt i Småland. I Sörmland/Örebro är budgeten på drygt 1 miljon kronor per år.

Med beaktande av att viltskadorna kostar skogsbruket och samhället ett flertal miljarder kronor årligen så är de direkta projektkostnaderna inte avskräckande höga. I varje fall under förutsättning att arbetet med Mera tall leder till en förbättrad balans mellan skog och vilt. I Skogsstyrelsens rapport ¹³Skogsbrukets kostnader för viltskador räknar man med att den minskade tillväxten i tallungskogen till följd av dagens skadetryck innebär en samhällsekonomisk kostnad på 7,2 miljarder kronor per år.

¹³ [Skogsstyrelsen, Skogsbrukets kostnader för viltskador, rapport 2019/16.](#) (Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-01-01)

8 Diskussion

För att komma överens om vad en god balans mellan skog och vilt innebär krävs att det skapas en atmosfär av tillit på respektive möte. I Mera tall har det skett genom att redan inledningsvis lägga fast vissa grundläggande mötesregler.

- Alla ska få komma till tals och bli hörda. Även om övriga mötesdeltagare inte delar de tankar som förs fram är det viktigt att andras åsikter respekteras.
- Diskussionerna ska så långt det är möjligt baseras på fakta såsom inventeringsresultat, aktuell forskning, Äbin, älgdata, jaktrapport, viltdata etc.
- Fakta bör vara så lokalt anknutna som möjligt.

Det är en stor fördel om den som bjuder in och leder mötena är en allmänt respekterad person med en stor dos av integritet. Grundtanken är att gemensam kunskap underlättar gemensamma beslut.

Arbetsmetoden har uppenbart varit framgångsrik i pilotområdet i Uppvidinge. En minskning av antalet älgar och ökad avskjutning av rådjur samtidigt som andelen tallföryngring ökat har sammantaget lett till lägre årsvisa skador på unga tallar. De senaste åren har andelen årsskador legat på 8 %. Målsättningen är att komma ner till 5 % årliga skador. Genom medverkan på samrådsmöten, lokala inventeringar och årliga möten med de skogliga tjänstemännen i området så har frågan om lämplig balans mellan skog och vilt ständigt hållits levande. Diskussionerna inom älgförvaltningen präglas genomgående av goda kunskaper och förståelse för vad som krävs för att nå godtagbara skadenivåer på tall.

Förändringen inom pilotområdet i Uppvidinge har skett samtidigt som det genomgående har varit en trend med ökad andel tallplanteringar inom hela Götaland. I pilotområdet i Uppvidinge ökade arealen som föryngrats med tall från 23 % år 2010 till hela 37 % år 2019. I Götaland var 2010 endast mellan 5–10 % av alla sålda plantor tallplantor medan idag är mellan 15–25 % av antalet sålda plantor tallar. Den allmänna trenden till ökad tallföryngring har naturligtvis även påverkat föryngringsarbetet i Uppvidinge varför hela framgången där inte kan odelat tillskrivas projektet Mera tall.

Från många håll har det aviserats ett klart intresse för att ta till sig och använda sig av arbetsmetoden Mera tall. Hultsfreds Äfo, Äfo 9 i Västra Götaland samt ett samlat intresse för Mera tall Småland är några av de längst komna initiativen. Det finns också tankar på Mera tall längre norrut så har det till exempel kommit signaler från både Värmland och Jämtland. I Sörmland och Örebro län har man kommit längst. Där är det sedan ett år tillbaka fullt arbete med anställd projektledare och gemensam finansiering från skogsbruket.

Det största hindret för att komma igång tycks vara problem med att hitta en organisation och en finansiering för det lokala eller regionala arbetet. I Sörmland/Örebro har man löst det genom att skogsbruket gemensamt finansierar projektet och med en anställd projektledare.

I arbetet med den regionala skogsstrategin för Småland lät man göra en förstudie. Avsikten var att ta fram underlag för hur man kan komma vidare med att etablera arbetssättet Mera tall. En av slutsatserna var att det krävs ett tydligt upplägg och en skarp budget att ta ställning till för att skogsbruket ska vara villigt att finansiera en sådan regional satsning.

En möjlig resurs för att på bredden få igång Mera tall i Götaland kan vara Södras satsning Kraftsamling tall. Genom att aktivera sina medlemmar via de förtroendevalda viltombuden och särskilt utsedda tjänstemän kan Kraftsamling tall på bredden använda sig av arbetssättet Mera tall. Det kan bli den organiserade resurs som behövs för ett framgångsrikt arbete på bredden.

Därutöver kommer säkerligen övriga i projektet ingående intressenter att på olika sätt stötta de regionala och lokala Mera tall-projekt som startat eller förväntas komma igång framöver. Det gäller då förutom Södra Skogsägarna även Holmen, LRF Skogsägarna, Mellanskog, Skogsstyrelsen, Sveaskog, Svenska kyrkan, Sydved och Vida.

9 Litteratur/källförteckning

Skogsstyrelsen, Sammanställningar av Äbin 2016–2019, opublicerat.

Skogsstyrelsen, Projekt Mera tall 2010–2016. Skogsstyrelsen rapport 2017/12.

Sveaskog, uppgifter från Eric Carlson Jakt- och klövviltsansvarig Götaland

[Skogsstyrelsen, älgbetesinventering \(Äbin\) 2019](#) (Skogsstyrelsen.se)

[Skogsstyrelsen, Viltskadepolicy 2018-10-18](#) (Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-01-01)

[Skogsstyrelsen, Broschyr Mera tall](#) (Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-02-10)

[Skogsstyrelsen, En handbok för Mera tall](#) (Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-02-10)

[Skogsstyrelsen, Skogsskötsel med nya möjligheter, rapport 2019/24](#)
(Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-02-05)

[Gnista konsulter. Förstudie Mera tall, januari 2019.](#) (Lansstyrelsen.se, hämtad 2020-02-05)

[Södra Skogsägarna, Projekt Kraftsamling tall, 2019-11-15](#)
<https://www.sodra.com/sv/skog/medlem-i-sodra/naringspolitik/viltforvaltning/kraftsamling-tall/> (Sodra.com, hämtad 2020-02-05)

[Svenska Jägareförbundet, Viltdata](#) (Jagareforbundet.se)

[Skogsstyrelsen, Stöd för regionala insatser och dialoger](#) (Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-02-05)

[Södra Skogsägarna, Betesskador av älg i Götaland – Konsekvenser för virkesproduktion och ekonomi, 2017-03-13](#) (Sodra.com, hämtad 2020-01-01)

[Skogsstyrelsen, Skogsbrukets kostnader för viltskador, rapport 2019/16.](#)
(Skogsstyrelsen.se, hämtad 2020-01-01)

AV SKOGSSTYRELSEN PUBLICERADE RAPPORTER:

2012:1	Kommunikationsstrategi för Renbruksplan	2015:7	Hänsynen till forn- och kulturlämningar – Resultat från Hänsynsuppföljning Kulturmiljöer 2014
2012:2	Förstudierapport, dialog och samverkan mellan skogsbruk och rennärning	2015:8	Uppföljning av skogliga åtgärder längs vattendrag för att gynna lövträd och lövträdetablering.
2012:3	Hänsyn till kulturmiljöer – resultat från P3 2008–2011	2015:9	Ångermanälvsprojektet – förslag till miljöförbättrande åtgärder i mellersta Ångermanälven och nedre Fjällsjöälven
2012:4	Kalibrering för samsyn över myndighetsgränserna avseende olika former av dikningsåtgärder i skogsmark	2015:10	Skogliga konsekvensanalyser 2015–SKA 15
2012:5	Skogsbrukets frivilliga avsättningar	2015:11	Analys av miljöförhållanden – SKA 15
2012:6	Långsiktiga effekter på vattenkemi, öringsbestånd och bottenfauna efter ask- och kalkbehandling i hela avrinningsområden i brukad skogsmark – utvärdering 13 år efter åtgärder mot försurning	2015:12	Effekter av ett förändrat klimat–SKA 15
2012:7	Nationella skogliga produktionsmål – Uppföljning av 2005 års sektorsmål	2015:13	Uppföljning av skogliga åtgärder längs vattendrag för att gynna lövträd och lövträdetablering
2012:8	Kommunikationsstrategi för Renbruksplan – Är det en fungerande modell för samebyarna vid samråd?	2016:1	Uppföljning av biologisk mångfald i skog med höga naturvärden – Metodik och genomförande
2012:9	Ökade risker för skador på skog och åtgärder för att minska riskerna	2016:2	Effekter av klimatförändringar på skogen och behov av anpassning i skogsbruket
2012:10	Hänsynsuppföljning – grunder	2016:3	Kunskapssammanställning skogsbruk på torvmark
2012:11	Virkesproduktion och inväxning i skiktad skog efter höggallring	2016:4	Alternativa skogsskötselmetoder i Vildmarksriket – ett pilotprojekt
2012:12	Tillståndet för skogsgenetiska resurser i Sverige. Rapport till FAO	2016:5	Hänsyn till forn- och kulturlämningar – Resultat från Hänsynsuppföljning Kulturmiljöer 2015
2013:1	Återväxtstöd efter stormen Gudrun	2016:6	METOD för uppföljning av miljöhänsyn och hänsyn till rennärningen vid stubbskörd
2013:2	Förändringar i återväxtkvalitet, val av förnygring-smetoder och trädslagsanvändning mellan 1999 och 2012	2016:7	Nulägesbeskrivning om nyckelbiotoper
2013:3	Hänsyn till forn- och kulturlämningar – Resultat från Kulturpolytaxen 2012	2016:8	Möjligheter att minska stabilitetsrisker i raviner och slänter vid skogsbruk och exploatering – Genomgång av ansvar vid utförande av skogliga förändringar, ansvar för tillsyn samt ansvar vid inträffad skada
2013:4	Hänsynsuppföljning – underlag inför detaljerad kravspecifikation, En delleverans från Dialog om miljöhänsyn	2016:9	Möjligheter att minska stabilitetsrisker i raviner och slänter vid skogsbruk och exploatering – Exempelsamling
2013:5	Målbilder för god miljöhänsyn – En delleverans från Dialog om miljöhänsyn	2016:10	Möjligheter att minska stabilitetsrisker i raviner och slänter vid skogsbruk och exploatering – Metodik för identifiering av slänter och raviner känsliga för vegetationsförändringar till följd av skogsbruk eller exploatering
2014:1	Effekter av kvävegödsling på skogsmark – Kunskapssammanställning utförd av SLU på begäran av Skogsstyrelsen	2016:11	Möjligheter att minska stabilitetsrisker i raviner och slänter vid skogsbruk och exploatering – Slutrapport
2014:2	Renbruksplan – från tanke till verklighet	2016:12	Nya och reviderade målbilder för god miljöhänsyn – Skogssektors gemensamma målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder
2014:3	Användning och betydelsen av RenGIS i samrådsprocessen med andra markanvändare	2016:13	Målanpassad ungskogsskötsel
2014:4	Hänsynen till forn- och kulturlämningar – Resultat från Hänsynsuppföljning Kulturmiljöer 2013	2016:14	Översyn av Skogsstyrelsens beräkningsmodell för bruttoavverkning
2014:5	Förstudie – systemtillsyn och systemdialog		
2014:6	Renbruksplankoncept – ett redskap för samhällsplanering		
2014:7	Förstudie – Artskydd i skogen – Slutrapport	2017:2	Alternativa skötselmetoder i Råndalen – Ett projekt i Härjedalen
2015:1	Miljöövervakning på Obsytorna 1984–2013 – Beskrivning, resultat, utvärdering och framtid	2017:4	Biologisk mångfald i nyckelbiotoper – Resultat från inventeringen – ”Uppföljning biologisk mångfald” 2009–2015
2015:2	Skogsmarksgödsling med kväve – Kunskaps-sammanställning inför Skogsstyrelsens översyn av föreskrifter och allmänna råd om kvävegödsling	2017:5	Utredning av skogsvårdslagens 6 §
2015:3	Vegetativt förökat skogsodlingsmaterial	2017:6	Skogsstyrelsens återväxtuppföljning – Resultatet från 1999–2016
2015:4	Global framtida efterfrågan på och möjligt utbud av virkesråvara	2017:7	Skogsträdens genetiska mångfald: status och åtgärdesbehov
2015:5	Satellitbildskartering av lämnad miljöhänsyn i skogsbruket – en landskapsansats	2017:8	Skogsstyrelsens arbete för ökad klimatanpassning inom skogssektorn – Handlingsplan
2015:6	Lägsta ålder för förnygringsavverkning (LÅF) – en analys av följder av att sänka åldrarna i norra Sverige till samma nivå som i södra Sverige	2017:9	Implementering av målbilder för god miljöhänsyn – Regeringsuppdrag

2017:10	Bioenergi på rätt sätt – Om hållbar bioenergi i Sverige och andra länder – En översikt initierad av Miljömålsrådet	2019:7	Återkolonisering av hjortdjur inom brandområdet i Västmanland
2017:12	Projekt Mera tall! – 2010–2016	2019:8	Samverkan Tiveden
2017:13	Skogens ekosystemtjänster – status och påverkan	2019:9	Samlad tillsynsplan 2019
		2019:10	Förslag till åtgärder på kort och lång sikt för att mildra problem i områden med multiskadad ungskog i Västerbottens- och Norrbottens län
2018:1	Produktionshöjande åtgärder – Rapport från samverkansprocess skogsproduktion	2019:11	Föryngringsarbetet efter skogsbranden i Västmanland 2014
2018:2	Effektiv skogsskötsel – Delrapport inom Samverkan för ökad skogsproduktion	2019:12	Utveckling av metod för nyckelbiotopsinventering i nordvästra Sverige
2018:3	Infrastruktur i skogsbruket med betydelse för skogsproduktionen: Nuläge och åtgärdsförslag – Rapport från arbetsgrupp 2 inom projekt Samverkansprocess skogsproduktion	2019:13	Regler och rekommendationer för skogsbränsleuttag och kompensationsåtgärder – Kunskapsunderlag
2018:4	Åtgärder för att minska skador på skog – Rapport från samverkansprocess skogsproduktion	2019:14	Regler och rekommendationer för skogsbränsleuttag och kompensationsåtgärder – Vägledning
2018:5	Samlad tillsynsplan 2018	2019:15	Underlag för genomförande av direktivet om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor
2018:6	Uppföljning av askåterföring efter spridning	2019:16	Skogsbrukets kostnader för viltskador
2018:7	En analys av styrmedel för skogens sociala värden – Regeringsuppdrag	2019:17	Omvärldsanalys svensk skogsnäring
2018:8	Tillvarata jobbpotentialen i de gröna näringarna – Naturnära jobb – Delredovisning av regeringsuppdrag	2019:18	Statistik om formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark – Redovisning av regeringsuppdrag
2018:9	Slutrapport – Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare – Regeringsuppdrag	2019:19	Attityder till nyckelbiotoper – Nulägesbeskrivning 2018
2018:10	Nulägesbeskrivning av nordvästra Sverige	2019:20	Kulturmiljöer – en självklar del i skogslandskapet
2018:11	Vetenskapligt kunskapsunderlag för nyckelbiotopsinventeringen i nordvästra Sverige	2019:21	Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn – nya och reviderade målbilder. Målbilder för kulturmiljöer/övriga kulturhistoriska lämningar
2018:12	Statistik om skogsägande/Strukturstatistik	2019:22	Samlad tillsynsplan 2019
2018:13	Föreskrifter för anläggning av skog – Regeringsuppdrag	2019:23	Klimatanpassning av skogen och skogsbruket – mål och förslag på åtgärder
2018:14	Tillvarata jobbpotentialen i de gröna näringarna – Naturnära jobb – Delredovisning av regeringsuppdrag	2019:24	Skogsskötsel med nya möjligheter – Rapport från Samverkansprocess skogsproduktion
2018:15	Förslag till åtgärder för att kompensera drabbade i skogsbruket för skador med anledning av skogsbränderna sommaren 2018 – Regeringsuppdrag	2019:25	Mera Tall 2016-2019 – Redovisning/utvärdering (av annat projekt än regeringsuppdrag)
2019:1	Indikatorer för miljö kvalitetsmålet Levande skogar	2020:1	Inverkan av skogsbruksåtgärder på kvicksilvers transport, omvandling och upptag i vattenlevande organismer
2019:2	Fördjupad utvärdering av Levande skogar 2019	2020:2	Registrering av nyckelbiotoper i samband med avverkningsanmälningar och tillståndsansökningar Syntes och rekommendationer
2019:3	Den skogliga genbanken – från storhetstid till framtid		
2019:4	Åtgärder för en jämställd skogssektor		
2019:5	Slutrapport Tillvarata jobbpotentialen i de gröna näringarna – Naturnära jobb		
2019:6	Nya målbilder för god miljöhänsyn vid dikesrensning och skyddsdikning		

AV SKOGSSTYRELSEN PUBLICERADE MEDDELANDEN

Under 2017 slogs Skogsstyrelsens publikationer Rapport och Meddelande ihop till en med namnet Rapport.

2012:1	Förslag på regelförenklingar i skogsvårdslagstiftningen	2015:4	Renskogsavtal och lägesbeskrivning i frågor om skogsbruk – rennärning
2012:2	Uppdrag om nationella bestämmelser som kompletterar EU:s timmerförordning	2015:6	Utvärdering av ekonomiska stöd
2012:3	Beredskap vid skador på skog	2016:1	Kunskapsplattform för skogsproduktion – Tillståndet i skogen, problem och tänkbara insatser och åtgärder
2013:1	Dialog och samverkan mellan skogsbruk och rennärning	2016:2	Analys av hur Skogsstyrelsen verkar för att miljömålen ska nås
2013:2	Uppdrag om förslag till ny lagstiftning om virkesmätning	2016:3	Delrapport – Främja anställning av nyanlända i de gröna näringarna och naturvärden
2013:3	Adaptiv skogsskötsel	2016:4	Skogliga skattningar från laserdata
2013:4	Ask och askskottsjukan i Sverige	2016:5	Kulturarv i skogen
2013:5	Förstudie om ett nationellt skogsprogram för Sverige – Förslag och ställningstaganden	2016:6	Sektorsdialog 2014 och 2015
2013:6	Förstudie om ett nationellt skogsprogram för Sverige – omvärldsanalys	2016:7	Adaptiv skogsskötsel 2013–2015
2013:7	Ökad jämställdhet bland skogsägare	2016:8	Agenda 2030 – underlag för genomförande – Ett regeringsuppdrag
2013:8	Naturvårdsavtal för områden med sociala värden	2016:9	Implementering av målbilder för god miljöhänsyn
2013:9	Skogens sociala värden – en kunskapssammanställning	2016:10	Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare
2014:1	Översyn av föreskrifter och allmänna råd till 30 § SvL – Del 2	2016:11	Samlad tillsynsplan 2017
2014:2	Skogslandskapets vatten – en lägesbeskrivning av arbetet med styrmedel och åtgärder	2017:1	Skogens sociala värden i Skogsstyrelsens rådgivning och information
2015:1	Förenkling i skogsvårdslagstiftningen – Redovisning av regeringsuppdrag	2017:2	Främja nyanländas väg till anställning i de gröna näringarna och naturvärden
2015:2	Redovisning av arbete med skogens sociala värde	2017:3	Regeringsuppdrag om jämställdhet i skogsbruket
2015:3	Rundvirkes- och skogsbränslebalanser för år 2013 – SKA 15	2017:4	Avrapportering av regeringsuppdrag om frivilliga avsättningar

PUBLICERING OCH BESTÄLLNING AV SKOGSSTYRELSENS RAPPORTER

Skogsstyrelsens rapporter publiceras som pdf-filer på vår webbplats: www.skogsstyrelsen.se/om-oss/publikationer/

Äldre publikationer kan beställas eller laddas ned i webbutiken: shop.skogsstyrelsen.se/sv/publikationer/

Skogsstyrelsen publicerar dessutom foldrar, broschyrer, böcker med mera inom skilda skogliga ämnesområden. Skogsstyrelsen är också utgivare av tidningen Skogseko.

Beställning av publikationer och trycksaker:
Skogsstyrelsen,
Böcker och broschyrer
551 83 JÖNKÖPING

Telefon: 036-35 93 40, 036-35 93 00 (vx)
e-post: bocker@skogsstyrelsen.se
webbutik: shop.skogsstyrelsen.se/sv/

Det nationella projektet Mera tall vill engagera och inspirera fler jägare och skogsägare att samarbeta kring en balans mellan skog och vilt.

Mera tall-projektet vill öka andelen oskadad tall i våra plant- och ungskogar. Det behöver även finnas fler rönnar, aspar, sälgar och ekar. I projektet samarbetar Skogsstyrelsen och delar av svensk skogsnäring för att skogsägare ska våga satsa på tall. Att hitta balansen mellan skog och vilt är själva kärnfrågan.